

Wiesława Anaszko
Eugen Anaszko

EGZAMIN GIMNAZJALNY

Część humanistyczna
W kręgu historii

Powtórzę Zrozumiem Rozwiążę

ŚWIAT ŚREDNIOWIECZNYCH MNICHÓW I SCHOLARÓW

Źródło A

Wyjątki z reguły św. Benedykta z Nursji

(...) Lenistwo jest wrogiem duszy. Dlatego też bracia powinni w pewnych godzinach zajmować się pracą ręczną, a w innych Bożym czytaniem.

Sądzimy, że obie te rzeczy unormujemy następującym zarządzeniem: Od Wielkanocy do czternastego września bracia wyjdą z rana i będą wykonywali potrzebne prace od godziny pierwszej prawie aż do czwartej. Od godziny czwartej prawie aż do szóstej zajmą się czytaniem. Po szóstej powstawszy od stołu będą odpoczywali w swoich łózkach w zupełnym milczeniu. Jeżeli kto chce czytać, może to robić, byle nie przeszkadzał innemu. Nonę odmówi się wcześniej, o godzinie wpół do dziewiątej, po czym znów będą robili to, co jest do roboty, aż do Nieszporów.

Jeżeli konieczność miejscowa lub ubóstwo wymagają, aby bracia sami pracowali przy żniwach, niech się tym nie martwią. Wtedy bowiem są naprawdę mnichami, gdy żyją z pracy rąk własnych jak Ojcowie nasi i Apostołowie. Wszystko ma się odbywać z umiarem ze względu na słabych.

[Za: M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, *Wiek V – XV w źródłach*, Warszawa 1997, s. 116.]

1. Podstawowymi obowiązkami mnichów w średniowiecznych klasztorach były:

- A. Praca i śpiew.
- B. Praca i odpoczynek.
- C. Praca i modlitwa.
- D. Czytanie i modlitwa.

[0-1 p.]

2. Przyczyną drobiazgowego określenia porządku dnia dla zakonników było:

- A. Dążenie do maksymalnego wykorzystania sił zakonników.
- B. Wyeliminowanie nudy z życia benedyktynów.
- C. Dążenie do realizacji idei pracy i modlitwy.
- D. Chęć zwiększenia dochodów klasztoru.

[0-1 p.]

3. Wykorzystując wiedzę pozaźródłową, wyjaśnij znaczenie benedyktyńskiej zasady: *ora et labora*.

.....

.....

.....

.....

[0-2 p.]

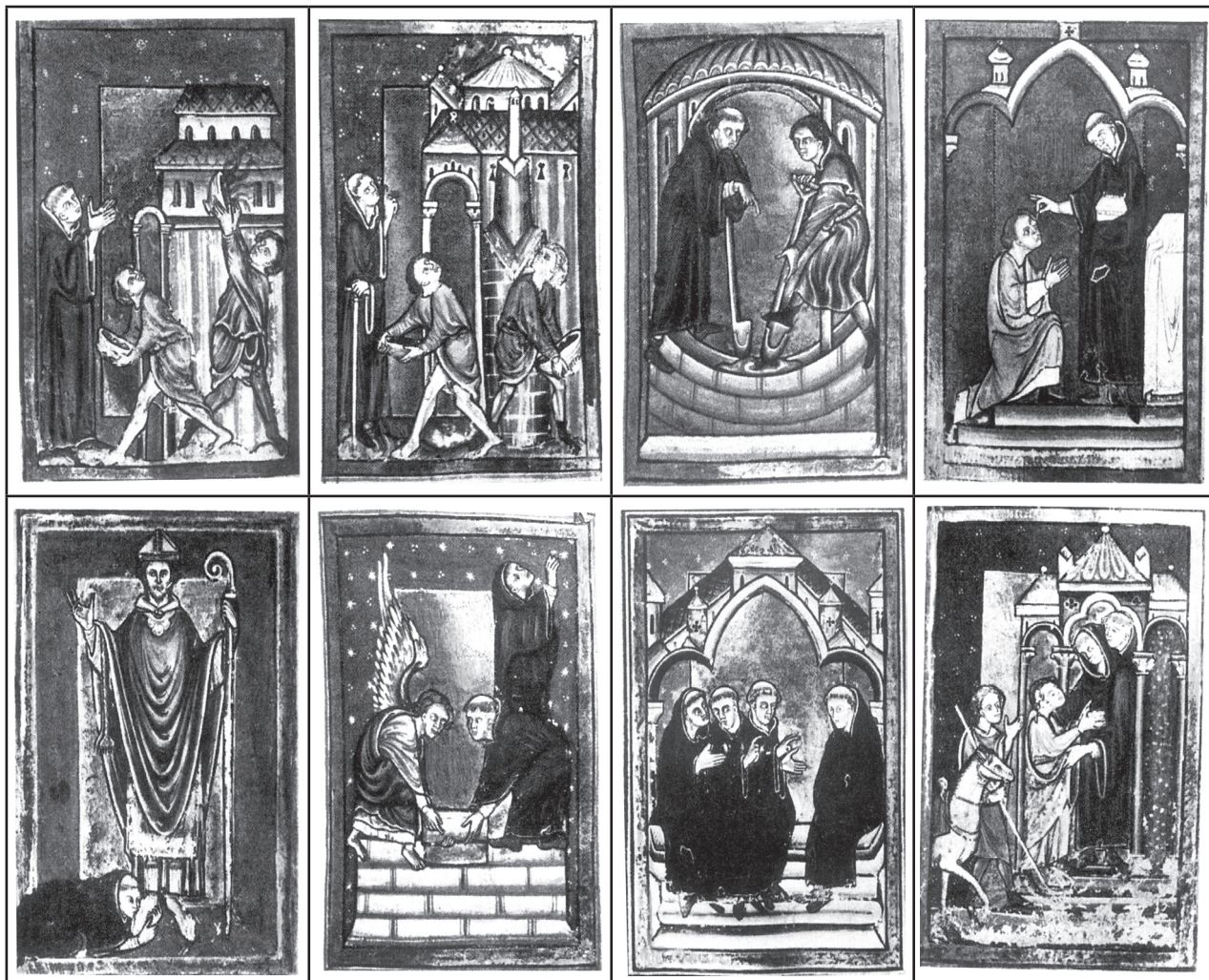
4. Sformułowanie benedyktyńska praca współcześnie oznacza:

- A. Pracę wykonywaną bez końca.
- B. Pracę wykonywaną bez wynagrodzenia.
- C. Pracę wykonywaną niedbale i bez troski.
- D. Pracę wykonywaną z wielką cierpliwością i dokładnością.

[0-1 p.]

Źródło B

Sceny z życia klasztornego – miniatury (XII w.)

[Za: L. Moulin, *Życie codzienne zakonników w średniowieczu (X-XV wiek)*, Warszawa 1997, il. 7.]

5. Na podstawie ilustracji wymień trzy przykłady prac wykonywanych przez średniowiecznych mnichów:

.....
.....
.....

[0-3 p.]

6. Analizując średniowieczne miniatury, znajdź charakterystyczny tylko dla zakonników element ich stroju.

.....
.....

[0-1 p.]

Źródło C

Tomasz Platter o doli wędrownego studenta

W szkole św. Elżbiety wykładało jednocześnie w jednej sali dziewięciu bakałarzy, to jest studentów, którzy zdali pierwszy egzamin. Nie uczono jeszcze w całym kraju greki, także nie było książek drukowanych, a tylko nauczyciel miał drukowanego Terencjusza. Każdą lekcję naprzód dyktowano, potem objaśniano, w końcu wykładano, tak że studenci, opuszczając szkołę, dźwigali ogromne toboły skryptów. (...) Zaraz udaliśmy się do słynnego nauczyciela, Jana Sapidusa, z prośbą, by nas przyjął do szkoły. Wypytawszy, oświadczył, że jeśli będziemy pilni, nie potrzebujemy płacić, w przeciwnym zaś razie ściągnie nam odzienie. Od razu poznałem, że była to szkoła wzorowa, studia i języki szły normalnym torem. Rektor Sapidus miał aż 900 uczniów.

[Za: M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, *Wiek V – XV w źródłach*, Warszawa 1997, s. 265.]

7. Najniższy stopień naukowy umożliwiający w średniowieczu wykonywanie zawodu nauczycielskiego to:

- A. Rektor.
- B. Bakałarz.
- C. Student.
- D. Nauczyciel.

[0-1 p.]

8. Wykorzystując wiedzę pozaźródłową, uzupełnij zdanie: *Zajęcia we wszystkich szkołach średniowiecznej Europy prowadzone były w języku .....*

[0-1 p.]

9. Odpowiedz, wykorzystując wiedzę pozaźródłową, kto był wynalazcą druku:

- A. Terencjusz.
- B. Sapidus.
- C. Gutenberg.
- D. Święty Benedykt.

[0-1 p.]

10. Przedstaw dwa następstwa wynalezienia druku:

.....
 .....

[0-2 p.]

11. Jaki wniosek można wysnuć na podstawie słów: „jeśli będziemy pilni, nie potrzebujemy płacić, w przeciwnym zaś razie ściągnie nam odzienie”?

- A. Jeśli nie będziemy ostrożni, to ukradną nam odzież.
- B. Za naukę w szkołach średniowiecza nierzadko płacono odzieżą.
- C. Najlepsi uczniowie w średniowiecznej szkole byli zwalniani z opłat za naukę.
- D. Najlepsi uczniowie w średniowiecznej szkole byli wyróżniani nagrodami w postaci nowej odzieży.

[0-1 p.]

Źródło D

W przeciwieństwie do szkół kościelnych uniwersytet był ośrodkiem nauczania w zasadzie otwartego, często o szerokim międzynarodowym zasięgu. Obejmował programem badań i dydaktyki doczesne, laickie dziedziny wiedzy ludzkiej. Na wydziale prawa kształcił urzędników, sędziów, adwokatów, na wydziale medycznym lekarzy, nawet na wydziale sztuk wyzwolonych, gdzie nadal uprawiano stare *trivium* i *quadrivium*, treść nauczania zmieniała się gruntownie. Zajmowano się tu filozofią i naukami przyrodniczymi, a także językoznawstwem, uprawiano je wszakże nie z punktu widzenia potrzeb kształcenia kleru, lecz dla wprowadzenia młodego studenta w ogólną wiedzę o świecie.

[Za: J. Baszkiewicz, *Młodość uniwersytetów*, Warszawa 1997, s. 20.]

12. Średniowieczny uniwersytet:

- A. Kształcił duchownych na potrzeby Kościoła.
- B. Dawał studentom ogólną wiedzę na temat świata, w którym żyli.
- C. Był ośrodkiem regionalnego, krajowego nauczania.
- D. Składał się z wydziałów o nazwach *trivium* i *quadrivium*.

[0-1 p.]

13. Pierwszy uniwersytet w Polsce założył w 1364 roku król:

- A. Władysław Łokietek,
- B. Kazimierz Wielki,
- C. Władysław Jagiełło,
- D. Kazimierz Jagiellończyk.

[0-1 p.]

Źródło E

Średniowieczny rękopis

[Za: K. Brookfield, *Pismo*, Warszawa 1996, s. 26.]

Źródło F

Skargi kopistów

Posłuchajmy skarg pewnego kopisty: „Zacni czytelnicy, którzy posłużycie się tą pracą, pamiętajcie, proszę, o tym, który ją skopiował: był to ubogi brat... było mu zimno; i ukończył w nocy to, czego nie zdążył przepisać przy dziennym świetle.”

Wiedząc, jak skromne było oświetlenie izb (lampki oliwne albo świeczki z bawełnianym knotem), możemy ocenić wielkość ofiary. Inny pisze: „Uważajcie na swoje palce! Nie dotykajcie nimi mojego pisma! Nie wiecie, co to znaczy pisać! Jest to straszliwa harówka: zgina wam grzbiet, przyćmiewa wzrok, powoduje ból w żołądku i w żebrach... Módlcie się za biednego Raula...”

[Za: L. Moulin, *Życie codzienne zakonników w średniowieczu (X-XV wiek)*, Warszawa 1997, s. 179.]

14. Wyobraź sobie, że jesteś właścicielem cennej książki, którą musisz sprzedać. Zaprojektuj (układ graficzny; przejrzystość!) i zredaguj (treść i forma!) ogłoszenie (3-4 wypowiedzenia), które umieścisz na rynku miasta. W swoim ogłoszeniu użyj słów: inicjał i miniatura. Pamiętaj o tym, że ogłoszenie musi zwracać uwagę swoją formą i treścią!

[0-9 p.]

15. W dwóch zdaniach scharakteryzuj warunki pracy kopisty w średniowieczu.

[0-2 p.]

16. Zaznacz literę *P*, jeśli zdanie jest prawdziwe – a literę *F*, jeśli jest fałszywe.
Książki w średniowieczu były:

- A. Bardzo drogie i rzadkie. P F
- B. Tanie i ogólnie dostępne. P F
- C. Łatwe do kupienia, ale bardzo drogie. P F
- D. Bardzo rzadkie i tanie. P F

[0-1 p.]

17. Ilość książek i ich cena w średniowieczu była zależna od:

- A. Ilości i wydajności maszyn drukarskich.
- B. Cierpliwości i pracowitości kopistów.
- C. Ilości księgarń oferujących sprzedaż książek.
- D. Dostępności do jedwabiu, na którym można było pisać.

[0-1 p.]

18. Trudność pracy średniowiecznego kopisty nie polegała na:

- A. Konieczności dokładnego, ręcznego przepisywania tekstu.
- B. Konieczności pracy w ciemnych i zimnych skryptoriach.
- C. Długotrwałości pracy nawet w godzinach nocnych.
- D. Konieczności częstych przenosin z jednego do drugiego klasztoru.

[0-1 p.]

19. Połącz pojęcia z odpowiednimi wyjaśnieniami, wpisując odpowiednią literę w puste miejsca:

- A. Benedyktyni ..... ozdobna litera rozpoczynająca tekst
- B. Inicjał ..... najstarszy zakon słynący z przepisywania książek
- C. Miniatura ..... cienka skóra używana w średniowieczu jako materiał do pisania
- D. Pergamin ..... barwna ilustracja w formie małego obrazka

[0-2 p.]

20. Wyobraź sobie, że od pewnego czasu przebywasz w zakonie benedyktynów, w którym zajmujesz się przepisywaniem książek. Napisz list do rodziny, w którym przekażesz im informacje o swoim samopoczuciu (elementy opisu przeżyć wewnętrznych) i o tym jak ciężka jest praca kopistów.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A series of 30 horizontal dotted lines for writing.

KAZIMIERZ WIELKI

Źródło A

Mapa Polski z 1333 roku

- Przyjrzyj się uważnie mapie i na jej podstawie wybierz prawidłową odpowiedź. Kazimierz Wielki obejmując władzę w 1333 roku otrzymał w spadku po ojcu dwie dzielnice:
  - Wielkopolskę i Śląsk.
  - Wielkopolskę i Małopolskę.
  - Wielkopolskę i Mazowsze.
  - Małopolskę i Mazowsze.

[0-1p]

- Umieść w zaznaczonych miejscach na mapie nazwy wymienionych poniżej państw sąsiadujących z Polską Kazimierza Wielkiego: Litwa, Czechy, Węgry, państwo krzyżackie.

[0-2 p.]